

Raport końcowy z realizacji programu szkolnego
wspierającego proces rewitalizacji w POR CENTRUM

Opracowany na potrzeby realizacji projektu „Fabryka Pełna Życia - rewitalizacja śródmieścia Dąbrowy Górnicej” współfinansowanego ze środków Unii Europejskiej w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Techniczna 2014-2020 i przygotowany na podstawie zapisów umowy WOP 271.5.105.2017

Autorki:

Alicja Kowalska – Stowarzyszenie Civitas
Michalina Lulek-Majka – Stowarzyszenie Civitas

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Techniczna 2014-2020

Poniższy raport stanowi końcowy element zadania p.n.: Opracowanie metodologii i przeprowadzenie pilotażu pakietu szkolenego na potrzeby realizacji projektu „Fabryka Pełna Życia-rewitalizacja śródmieścia Dąbrowy Górniczej” współfinansowanego ze środków Unii Europejskiej w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Techniczna 2014-2020 i wynika z umowy WOP 271.5.105.2017.

Celem realizacji przedmiotu zamówienia było przygotowanie do procesu rewitalizacji obszarowej centrum Dąbrowy Górniczej w latach 2016-2020, w tym dostarczenie wiedzy potrzebnej do właściwego przygotowania programu funkcjonalnego.

Wykonanie przedmiotu zamówienia obejmowało przygotowanie modelu prowadzenia rewitalizacji w obszarach miejskich poprzez wypracowanie metodologii oraz sposobu podejścia do działań rewitalizacyjnych zorientowanych na osiągnięcie jak największego efektu dla miasta-beneficjenta, z uwzględnieniem jego specyfiki oraz indywidualnych uwarunkowań.

Model ten będzie udostępniony na stronie projektu www.fabrykapelnazycia.pl oraz przekazany nieodpłatnie dąbrowskim placówkom oświatowym oraz organizacjom pozarządowym działającym na rzecz rozwoju społeczeństwa obywatelskiego.

Pierwszym elementem zamówienia było zaprojektowanie, opracowania i przedstawienie do akceptacji koncepcji pracy z młodzieżą ponadgimnazjalną pozwalającej w przyszłości na partycypacyjne wypracowanie programu funkcjonalnego, spełniającej jednocześnie wszystkie warunki zawarte w zamówieniu.

Strona merytoryczna koncepcji odwoływała się do wskazanych w szczegółowym opisie przedmiotu zamówienia zagadnień, dzięki którym może nastąpić pozytywna identyfikacja ludzi młodych z terenem objętym procesem rewitalizacji.

Założenia dotyczące identyfikacji grupy docelowej, zakładane podczas tworzenia metodologii potwierdziły się w trakcie realizacji programu. Grupę tą charakteryzuje niski poziom kompetencji społecznych. Za kluczowe deficyty należy uznać:

- trudności w formułowania własnych opinii i sądów;
- brak pewności siebie podczas wypowiedzania się na forum;
- trudność w wypracowywaniu niestandardowych rozwiązań problemów;
- mały zasób wiedzy na temat dostępnych narzędzi partycypacji społecznej i ich stosowania
- znikoma wiedza na temat procesu rewitalizacji dziejącego się w mieście.

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Techniczna 2014-2020

Zintegrowany proces rewitalizacji powinien być prowadzony w dialogu z lokalną społecznością i wszystkimi innymi interesariuszami. Młodzież jest ważnym elementem tego procesu. Od tego co młodzi ludzie będą wiedzieli o swoim rodzinnym mieście, o możliwościach uczestniczenia w konsultacjach i innych działaniach partycypacyjnych zależy ich poczucie sprawstwa, identyfikowanie się z lokalną społecznością, poczucie odpowiedzialności za swoje miasto. W ramach działań rewitalizacyjnych konieczne jest również wzmocnienie inicjatywy mieszkańców i świadomości dziedzictwa kulturowego, którego są spadkobiercami.

W Dąbrowie Górniczej od 2013 roku działa Dąbrowski Budżet Partycypacyjny, w którym mogą brać udział mieszkańcy po ukończeniu 16 roku życia. Tymczasem wywiady prowadzone przez Stowarzyszenie Civitas w dwóch dwudziestoosobowych grupach uczniów z I Liceum Ogólnokształcącego i V Liceum Ogólnokształcącego pokazywały, że zaledwie 2-3 uczniów wiedziało cokolwiek o Dąbrowskim Budżecie Partycypacyjnym. Wyjątkiem był jeden z uczniów, który zaangażowany był w ubiegłym roku w 2016r w konkretny projekt w jego dzielnicy. Znacznie lepszą wiedzę uczniowie prezentowali w odniesieniu do Szkolnego Budżetu Partycypacyjnego, który pilotażowo był realizowany w obu szkołach w 2017r. Uczniowie znali wszystkie projekty chętnie dyskutowali na ten temat, podobał im się pomysł. Młodzież wykazywała się także znikomą wiedzą na temat rewitalizacji Śródmieścia Dąbrowy Górniczej, Fabryki Pełnej Życia.

Opracowany i przeprowadzony przez Stowarzyszenie Civitas program edukacyjny dla młodzieży ponadgimnazjalnej (16-19 lat) nastawiony był na zmotywowanie uczniów do czynnego udziału w procesie rewitalizacji, w tym aktywnego uczestnictwa w konsultacjach społecznych, inicjowaniu, umożliwianiu i wspieraniu działań służących rozwijaniu dialogu i oraz integracji środowiska szkolnego wokół rewitalizacji. Istotnym elementem programu było budowanie tożsamości lokalnej i pozytywnych związków z miastem, wzmocnieniu kapitału społecznego, a także promowaniu wiedzy o procesie rewitalizacji (wg Ustawy o rewitalizacji z dn. 9.10.2015r),

Ćwiczenia realizowane w ramach warsztatów były w głównej mierze nakierowane na pracę zespołową, zostały celowo tak zaplanowane by niwelować zdiagnozowane deficyty umiejętności społecznych. Działania i pomoce naukowe w ramach wszystkich zajęć zaplanowano pod kątem wzajemnej kooperacji uczniów i wspólnej realizacji zadań.]

Całość programu realizowana była w oparciu o aktywne metody pracy warsztatowej i teorii kreatywności. Przyjęliśmy metodologię opierającą się na modelu uczenia się osób dorosłych **David**

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Techniczna 2014-2020

Kolba¹, co oznacza w praktyce, że nie tylko przekazywana jest niezbędna wiedza i zastanawiamy się jak ją zastosować w praktyce, ale także nadajemy impuls do refleksji oddziałując przede wszystkim na poziom umiejętności i postawę każdego uczestnika.

Zastosowane metody odnosiły do podstawowych zasad kształcenia², a więc:

- **Zasady świadomego i aktywnego udziału:** aktywizowanie uczniów poprzez wprowadzanie ich w różne sytuacje problemowe i namawianie ich do samodzielnego rozwiązywania.

- **Zasada operatywności wiedzy:** nie tylko przyswajanie wiedzy, ale przede wszystkim kształcenie poprzez odkrywanie, przeżywanie i działanie praktyczne, czyli stawianie przede wszystkim na wiedzę operatywną, pozwalającą na sprawną realizację różnych zadań, nawet w sytuacjach zupełnie nowych

- **Zasada wiązania praktyki z teorią:** potrzeba przygotowania uczestników do racjonalnego posługiwania się zdobytą wiedzą teoretyczną w sytuacjach praktycznych. Umiejętne łączenie teorii z praktyką pobudza aktywność, sprzyja rozwojowi samodzielności uczniów, a przede wszystkim przygotowuje ich do zmieniającej się rzeczywistości.

- **Zasada indywidualizacji i zespołowości:** konieczność zachowania indywidualnego podejścia do każdego uczestnika podczas pracy w zespole przy jednoczesnym podkreśleniu istotnych walorów pracy grupowej.

W trakcie realizacji zadania wszystkie działania prowadzone były w taki sposób, aby młodzież oraz społeczności szkół odczuli swoją rolę ważnych aktorów w dialogu z lokalną społecznością i aby nastąpiło wzmocnienie ich roli wychowawczej, jako jednego z elementów długofalowego działania nastawionego na budowę kapitału społecznego.

Dobór proponowanych narzędzi i metod został opracowany na podstawie wieloletniego doświadczenia wykonawcy w tworzeniu i realizacji projektów edukacyjnych. Przyjęta koncepcja opierała się na metodach angażujących uczestników w taki sposób, by byli inicjatorami i twórcami przedsięwzięć, a nie tylko biernymi odbiorcami. W ten sposób uczestnicy doświadczają poczucia sprawstwa, uczą się, że mogą wpływać na decyzje dorosłych, a ich zdanie brane jest pod uwagę. Całość programu osadzona jest w procesie rewitalizacji POR CENTRUM.

¹ D. Kolb: *Experiential Learning: Experience as the Source of Learning and Development*, Prentice-Hall, Englewood Cliffs, New Jersey 1984

² Cz. Kupisiewicz: *Dydaktyka ogólna*, Oficyna Wydawnicza Graf-Punkt, Warszawa 2002

W. Okoń: *Wprowadzenie do dydaktyki ogólnej*, Wydawnictwo Akademickie "Żak", Warszawa 2003

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Techniczna 2014-2020
Zgodnie z założeniami pilotażowy program realizowany był w dwóch wytypowanych placówkach, tj. I Liceum Ogólnokształcącym i V Liceum Ogólnokształcącym, w każdej szkole w programie brała udział jedna 20 osobowa grupa uczniów.

Na całość składały się następujące elementy:

- warsztaty integracji i umiejętności społecznych – 4 godziny dydaktyczne
- 2-dniowe warsztaty wyjazdowe kompetencji liderkich z wykorzystaniem różnych metod partycypacji społecznej- 12 godzin dydaktycznych
- 2-godzinne warsztaty aktywności społecznej, wprowadzające w proces rewitalizacji
- 2-godzinna gra terenowa „Fabryka Pełna Życia”, budowanie tożsamości lokalnej i pozytywnych związków młodzieży z Dąbrową Górnica

1. WARSZTATY INTEGRACJI I UMIEJĘTNOŚCI SPOŁECZNYCH

To istotny element podczas realizacji programu. Poprzez poznanie własnego potencjału, zwiększenie indywidualnych kompetencji społecznych będzie możliwa efektywna współpraca zespołowa, umiejętność komunikacji w grupie i poza nią, dzięki czemu młodzież zyska kompetencje pozwalające jej na aktywne, bez kompleksów, zaangażowanie się w procesy rewitalizacji.

Warsztaty były realizowane na terenie I Liceum Ogólnokształcącego i V Liceum Ogólnokształcącego.

Podczas przeprowadzonych zajęć zrealizowano następujące cele:

- poszerzenie wiedzy o umiejętnościach społecznych, integracja zespołu uczestników, budowanie postaw nastawionych na odpowiedzialność, kooperację i dbałość o dobro wspólne;
- zwiększenie zakresu umiejętności wykonawczych: umiejętność współpracy w grupie, kształtowanie umiejętności rozwiązywania konfliktów, metody radzenia sobie z emocjami, uczenie się rozpoznawania emocji i potrzeb, odreagowanie napięć emocjonalnych;
- zmiana doświadczeń, przeżyć związanych z byciem w sytuacjach społecznych – zmniejszenie doświadczanego napięcia, uzyskanie lepszej samooceny;

Wykorzystane metody/narzędzia:

Zajęcia, zgodnie z założoną metodologią i przedstawionymi scenariuszami, były prowadzone metodą treningu umiejętności społecznych. Metoda ta umożliwiła aktywizację osób wycofanych oraz budowanie zaufania w grupie, co stanowiło podstawę do nauki pracy w mieszanych zespołach warsztatowych. Trening umiejętności społecznych realizowany w warunkach specjalnie w tym celu zaaranżowanych okazał się właściwą metodą kompensującą opisane wyżej deficyty umiejętności społecznych młodzieży. Zastosowane w trakcie treningu ćwiczenia, spotkały się z pozytywnym

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Techniczna 2014-2020 przyjęciem i oceną uczestników warsztatu. Po zakończonych zajęciach młodzież podkreśla, że trening nie tylko pozwolił im się otworzyć, lepiej poznać, ale także chętniej i sprawniej komunikować z osobami, z którymi wcześniej z różnych przyczyn nie mieli kontaktu. W swoich wypowiedziach uczestnicy podkreślali, że bardzo ważna była atmosfera podczas prowadzenia warsztatu. Istotnymi elementami pozwalającymi im na efektywną pracę były, wg uczniów:

- poczucie bezpieczeństwa
- nie ocenianie wypowiedzi i osób
- swoboda wypowiedzi
- stale obecny element „zabawy”, ułatwiający zaangażowanie w poszczególne ćwiczenia.

Uczestnicy treningu po zakończeniu programu podkreślali, że był on niezbędnym elementem programu, który pozwolił im się „oswoić” z pracą w zespole, poznać pozostałych uczestników grupy w „nowej odsłonie”, a w efekcie zaangażować w działania warsztatowe na późniejszym etapie.

Forma warsztatu odbiegająca od standardowych lekcji, zdaniem uczestników, pozwoliła im na odszukanie w sobie nowych zasobów i umiejętności, z których posiadania niejednokrotnie nie zdawali sobie sprawy.

Zakres przeprowadzonych zajęć:

Poszczególne elementy treningu zostały skonstruowane w oparciu o czynniki wpływające na podniesienie aktywności społecznej młodzieży tj.: niskie poczucie własnej wartości, trudności komunikacyjne itd. Trening obejmował również zagadnienia z zakresu: efektywnej komunikacji, organizacji pracy zespołu i zdiagnozowania swojej roli w grupie, radzenia sobie w sytuacjach kryzysowych. Dodatkowo, zgodnie z założeniami, warsztat został uzupełniony o elementy treningu kreatywności rozwijającego potencjał twórczy.

2. 2-DNIOWE WARSZTATY WYJAZDOWE KOMPETENCJI LIDERSKICH Z WYKORZYSTANIEM RÓŻNYCH METOD PARTYCYPACJI SPOŁECZNEJ

Uczestnicy wzięli udział w dwudniowym spotkaniu wyjazdowym na terenie Ośrodka Szkoleniowo-Wypoczynkowego Beskidek w Szczyrku. Warsztaty miały na celu przygotowanie uczestników do animowania działań w przestrzeni miasta, organizacji grup sąsiedzkich, inicjowania oddolnych inicjatyw społecznych i sprawdzenia w praktyce nabytych umiejętności.

Forma wyjazdowa warsztatów została wybrana m.in. w oparciu o badania Stowarzyszenia Klon/Jawor oraz o wieloletnie doświadczenia Stowarzyszenia Civitas z wcześniej realizowanych projektów, z których wynika, że szkolenia wyjazdowe sprzyjają integracji, budowaniu trwałych

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Techniczna 2014-2020 relacji. Założenia przyjęte w metodologii potwierdzili sami uczestnicy, uczniowie w trakcie i po zakończeniu warsztatów podkreślali, że w oderwaniu od codziennych problemów, atmosfery lekcji, mogli lepiej i efektywniej przyswajać nową wiedzę i umiejętności, angażować się w proponowane działania. W swoich wypowiedziach podczas ewaluacji warsztatów uczniowie podkreślali, że wyjazdowa forma zajęć pozwoliła im nie tylko na większą integrację, co sprzyjało twórczej pracy zespołowej, ale także ułatwiła skupienie się na wykonywanych zadaniach.

Podczas przeprowadzonych zajęć zrealizowano następujące cele:

- wzrost kompetencji społecznych i obywatelskich;
- rozwój aktywności i postaw obywatelskich wśród młodzieży szkół ponadgimnazjalnych;
- podniesienie poziomu wiedzy z zakresu rozpoczętego procesu rewitalizacji;
- wzrost wiedzy dotyczącej korzystania z dostępnych narzędzi partycypacji społecznej;
- zwiększenie świadomości wpływu uczestników projektu na rozwiązywanie lokalnych problemów;
- popularyzacja aktywności społecznej jako podstawy przyszłych sukcesów zawodowych i budowania autorytetu środowiskowego;
- upowszechnianie wiedzy na temat praw i obowiązków obywateli oraz równouprawnienia płci;
- podniesienie poziomu wiedzy uczniów dot. praw człowieka i mechanizmów dyskryminacji.

Wykorzystane metody/narzędzia:

Warsztaty w całości były prowadzone aktywnymi metodami pracy z grupą, poszczególne ćwiczenia oparte były na metodach wybranych spośród rekomendowanych przez Centrum Edukacji Obywatelskiej. Kluczową była **metoda symulacji**, wykorzystywana w edukacji między innymi do zademonstrowania typowych relacji społecznych. Symulacja konsultacji społecznych, podczas których uczestnicy odgrywali konkretne role, spotkały się z bardzo pozytywnym odbiorem i oceną ze strony uczestników warsztatów. Uczniowie podkreślali, że taka konstrukcja pozwoliła im poczuć sam proces konsultacji społecznych, docenić możliwości jakie mieszkańcom daje ta metoda partycypacji ale też przekonać się o trudnościach w przeprowadzeniu rzetelnych konsultacji. Uczestnicy zaznaczali również, że ten typ ćwiczeń najlepiej, ich zdaniem, uczy podejmowania decyzji, doboru argumentów, umożliwia sprawdzenie się w zakresie zabierania głosu na forum, rozwija umiejętność negocjacji. i merytorycznej dyskusji. Uczestnicy zwracali również uwagę, że ten typ ćwiczeń warsztatowych pozwala im w najwyższym stopniu zaangażować się w pracę grupy. W trakcie podsumowania warsztatów uczestnicy podkreślali, że na podstawie doświadczeń zdobytych w czasie symulacji konsultacji, obserwacji zachowań innych, analizy całości zdarzeń,

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Techniczna 2014-2020 łatwiej im będzie zaangażować się i zrozumieć procesy zachodzące podczas uczestniczenia w autentycznych konsultacjach społecznych.

Podczas prowadzenia warsztatów wyjazdowych z powodzeniem zastosowano także inne metody aktywnej pracy z zespołem:

- analiza procesu podejmowania decyzji przy pomocy techniki SWOT;
- burza mózgów (czyli, fabryka pomysłów);
- dyskusja;
- debata „za i przeciw”;
- meta plan;
- gry dydaktyczne, grywalizacja; metoda opisana w dalszej części opracowania
- studium przypadku
- prace metodą projektu

Zakres przeprowadzonych zajęć:

Uczestnicy podczas modułu animacji społecznej poznali m.in. fazy rozwoju grupy (w oparciu o model Tuckmana³), sposoby wspierania pracy zespołowej, sztukę udzielania informacji zwrotnej. Dzięki zastosowanym opisanym powyżej metodom i narzędziom uczniowie zostali przygotowani do pełnienia roli społecznych liderów i animatorów, do prowadzenia działań partycypacyjnych w swoich środowiskach. Poznali także własny potencjał. Zdobyli wiedzę i umiejętności, które pozwolą im skutecznie i efektywnie działać w zespole. W trakcie realizacji modułu dotyczącego narzędzi partycypacji uczniowie zdobyli wiedzę i umiejętności dotyczące 5 metod partycypacji odnoszących się także do procesu rewitalizacji przestrzeni Fabryki Pełnej Życia:

- warsztaty przyszłościowe;
- World Café: uczniowie w zaaranżowanej atmosferze kawiarnianej dyskutowali w grupach na przygotowane tematy oscylujące wokół problemu „czy warto być aktywnym”, zmieniając się przy stolikach problemowych. W informacji zwrotnej uczestnicy podkreślali dobroczynny wpływ luźnej atmosfery i możliwości swobodnej wypowiedzi podczas dyskusji;
- spacer badawczy. Po przeprowadzonych warsztatach czworo uczestników wzięło udział w spacerach badawczych prowadzonych przez Stowarzyszenie Civitas;
- spotkanie otwarte (spotkania konsultacyjne), metoda przeprowadzona w formie symulacji, co pozwoliło na emocjonalne zaangażowanie uczestników i oswojenie ich z tą formą partycypacji.

³ B.Tuckman.: *Developmental sequence in small groups*. Psychological Bulletin. 1965

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Techniczna 2014-2020

Dodatkowo w trakcie symulacji młodzież została wprowadzona w temat tworzenia na terenie Fabryki Pełnej Życia ogrodu społecznościowego i zachęcona do udziału w projekcie: „Zróbmy sobie ogród”. W trakcie symulacji poruszone zostały także zagadnienia tzw. zielonej mobilności, obecności samochodów w centrach miast;

- budżet partycypacyjny: uczestnicy w trakcie zajęć pracowali metoda projektu nad własnymi pomysłami do realizacji przy pomocy funduszy z Dąbrowskiego Budżetu Partycypacyjnego.

Podczas warsztatów uczestnicy poznali także możliwości korzystania m.in. z portali: dabrowagornicza.naprawmyto.pl; kulturalnadabrowa.pl; kulturalnadabrowa.pl/aktywujsie; ngo.dabrowa-gornicza.pl, a także możliwości wykorzystywania komunikatorów społecznych, np. facebooka jako narzędzi partycypacji cyfrowej.

Rozmawiając z młodzieżą o powyższych technikach, prowadzący zajęcia zachęcali uczniów do udziału w wypracowywanym właśnie przez miasto modelu aktywizacji mieszkańców Dąbrowy Górniczej w oparciu o nowe techniki i narzędzia partycypacji społecznej, przede wszystkim w działania które mają być podjęte podczas procesu rewitalizacji. Podczas warsztatów poruszone zostały kluczowe dla procesu rewitalizacji kwestie: wpływu mieszkańców na kształt miasta oraz oddolnych ruchów społecznych aktywnych np. przy tworzeniu ogrodów społecznościowych czy ruchów na rzecz zielonej mobilności.

3. WARSZTATY AKTYWNOŚCI SPOŁECZEJ, WPROWADZAJĄCE W PROCES REWITALIZACJI

Warsztaty były realizowane na terenie I Liceum Ogólnokształcącego i V Liceum Ogólnokształcącego. Jeden z elementów warsztatów, będąc symulacją konferencji prasowej, miał miejsce na terenie Fabryki Pełnej Życia.

Podczas przeprowadzonych zajęć zrealizowano następujące cele:

- wzrost kompetencji społecznych i obywatelskich;
- podniesienie poziomu wiedzy dotyczącej procesu rewitalizacji, funkcjonowania NGO i samorządu;
- rozwój aktywności i postaw obywatelskich wśród młodzieży szkół ponadgimnazjalnych, budowanie tożsamości lokalnej i pozytywnych związków z miastem;
- wzrost wiedzy dot. konsultacji społecznych jako formy partycypacji;
- wzrost wiedzy dotyczącej korzystania z dostępnych narzędzi partycypacji społecznej, w tym w szczególności z budżetu partycypacyjnego;

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Techniczna 2014-2020
-zwiększenie świadomości wpływu uczestników projektu na rozwiązywanie lokalnych problemów –
Dąbrowski Budżet Partycypacyjny- przykłady dobrych praktyk;

- popularyzacja aktywności społecznej jako podstawy przyszłych sukcesów zawodowych i budowania autorytetu środowiskowego;
- upowszechnianie wiedzy na temat praw i obowiązków obywateli oraz równouprawnienia płci, podniesienie poziomu wiedzy uczniów dot. praw człowieka i mechanizmów dyskryminacji;
- wzrost wiedzy na temat rewitalizacji i przykładów działań na terenie miasta i regionu;
- przybliżenie rewitalizacji jako procesu podnoszącego jakość życia w oparciu o koncepcje zwarte w pracy „Miasto szczęśliwe- jak zmienić nasze życie zmieniając miasta” Ch. Montgomery”.

Wykorzystane metody/narzędzia:

Techniki teatru improwizacji ze szczególnym uwzględnianym opisanej wcześniej symulacji.⁴. Metoda ta bazuje na wymianie doświadczeń każdego z pojedynczych uczestników warsztatu, co pozwala spojrzeć na określone doświadczenie z różnych perspektyw i tym samym umożliwia uczniom odkrywanie sposobów rozwiązań problemów poprzez działanie w różnych rolach społecznych. Oprócz technik teatru improwizacji podczas warsztatu wykorzystano także metody obecne na warsztatach wyjazdowych: meta plan, studium przypadku, dyskusja, burza mózgu itd. Uczniowie po zakończonych zajęciach podkreślali, że praca aktywnymi metodami ułatwia im przyswajanie zagadnień, które podane w innej formie byłyby dla nich nieciekawe lub zbyt trudne. Dodatkowo uczestnicy zauważyli, że dzięki pracy metodą improwizacji zyskali większy dystans do siebie, zwiększyli poczucie pewności siebie i ośmielili się do tworzenia rzeczy kreatywnych i niestandardowych.

Zakres przeprowadzonych zajęć:

Zaproponowana metoda pozwoliła w praktyczny sposób wykorzystać wcześniej zdobytą wiedzę i umiejętności, zarówno podczas treningu umiejętności społecznych jak i podczas warsztatów kompetencji liderkich i metod partycypacji. Podczas warsztatów uczniowie zostali także przygotowani do wzięcia udziału w grze terenowej i poprzedzającej ją symulacji konferencji prasowej. W plenerowej części warsztatów przeprowadzona została symulacja konferencji prasowej

---

⁴ K. Koppett: Techniki Teatru Improwizacji w Programach Szkoleniowych, Karków 2003.
K. Pankowska: Pedagogika Dramy. Teoria I Praktyka, Warszawa 2000

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Techniczna 2014-2020 dotyczącej procesu rewitalizacji miasta. Uczniowie przeprowadzali wywiady z osobami biorącymi aktywny udział w realizacji tego procesu. Zaproszonymi gośćmi byli: Wojciech Czyżewski, asystent prezydenta miasta i Przewodniczący Zespołu ds. Fabryki Pełnej Życia oraz Magdalena Mike – Zastępca Naczelnika Wydziału Organizacji Pozarządowych i Aktywności Obywatelskiej oraz członkini Zespołu ds. Fabryki Pełnej Życia. Uczestnicy mogli zadawać im pytania, konsultować z nimi własne pomysły rozwiązywania lokalnych problemów. Była to dobra żywa lekcja partycypacji, pokazanie młodzieży możliwości uczestniczenia mieszkańców w kreatywnym kształtowaniu najbliższego otoczenia.

4.GRA TERENOWA „FABRYKA PEŁNA ŻYCIA”, BUDOWANIE TOŻSAMOŚCI LOKALNEJ I POZYTYWNYCH ZWIĄZKÓW MŁODZIEŻY Z DĄBROWĄ GÓRNICZĄ

Gra została przeprowadzona jako finał i jednocześnie podsumowanie całego programu edukacyjnego. Całość gry odbyła się na terenie Fabryki Pełnej Życia.

Cel zrealizowane podczas przeprowadzenia gry terenowej:

- podniesienie poziomu wiedzy dotyczącej procesu rewitalizacji;
- rozwój aktywności i postaw obywatelskich wśród młodzieży szkół ponadgimnazjalnych, budowanie tożsamości lokalnej i pozytywnych związków z miastem;
- wzrost wiedzy dotyczącej korzystania z dostępnych narzędzi partycypacji społecznej, w tym w szczególności poznanie istotnych „aktorów społecznych” w mieście;
- zwiększenie świadomości wpływu uczestników projektu na rozwiązywanie lokalnych problemów
- wzrost wiedzy na temat kulturowego i historycznego dziedzictwa Dąbrowy Górniczej;
- pojęcie rewitalizacji i przykłady działań na terenie miasta, rewitalizacja jako proces podnoszący jakość życia;
- popularyzacja aktywności społecznej jako podstawy przyszłych sukcesów zawodowych i budowania autorytetu środowiskowego;
- promowanie Dąbrowy Górniczej i jej zasobów, jako dobrego miejsca „na życie”, sprzyjającemu różnym rodzajom aktywności, inicjatywności i przedsiębiorczości.

Wykorzystane metody / narzędzia:

Grywalizacja/ Gamifikacja⁵ polega na użyciu mechanizmów z gier, które mobilizują do działania, zwiększają zaangażowanie. Gra została oceniona przez uczestników jako skuteczna metoda

---

⁵ K. Likhtarovich, K. Szustka, Program „Questing - Wyprawy Odkrywców”, www.questy.com.pl
Red. M. Całka, Grywalizacja. Zrób To Sam Poradnik, Warszawa 2014

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Techniczna 2014-2020 pozwalająca na bezpośrednie zaangażowanie i szybkie sprawdzenie nabytych umiejętności w praktyce. Uczniowie podkreślali, że w trakcie gry sporo się nauczyli dobrze się przy tym bawiąc. Podczas gry zostały także wykorzystane aplikacje telefoniczne, co dodatkowo zaangażowało młodzież przyzwyczajoną do korzystania z cyfrowych narzędzi komunikacji.

Uczestnicy podczas podsumowania zaznaczali, że był to dla nich jeden z przyjemniejszych fragmentów warsztatów, którego wartością dodaną była praca z poczuciem humoru, kreatywnością i budowaniem dystansu do siebie.

Zakres przeprowadzonych zajęć:

Gra terenowa jako aktywna metoda pracy z grupą miała na celu nie tylko budowanie tożsamości lokalnej i pozytywnych związków z Dąbrową Górnica wśród młodzieży, ale również przeciwienie w praktyce nabytych przez uczestników umiejętności społecznych, ze szczególnym uwzględnieniem pracy zespołowej. Istotnym elementem gry była poprzedzająca ją symulacja konferencji prasowej.

Zarówno symulacja, jak i sama gra została przeprowadzona na terenie Fabryki Pełnej Życia, co umożliwiło uczestnikom poznanie tej przestrzeni „na żywo” i skonfrontowanie z poznanymi wcześniej planami jej rewitalizacji.

Wnioski i Rekomendacje:

- Środowisko szkolne (nauczyciele oraz społeczności – uczniów i rodziców), jako ważni partnerzy w dialogu z lokalną społecznością powinni zostać odpowiednio przygotowani do udziału w procesie rewitalizacji, do wzmocnienie ich roli wychowawczej jako jednego z elementów długofalowego działania, nastawionego na budowę kapitału społecznego.
- Młodzież jest szczególnie wymagającym adresatem ponadobowiązkowych treści edukacyjnych. Dlatego w każdym elemencie realizowanego programu należy dużą wagę przykładąć do aktywnych metod pracy, pracy warsztatowej, pozwalającej na dużą interakcję pomiędzy uczestnikami i prowadzącymi, co sprzyja swobodnej wymianie myśli i wyrażaniu indywidualnych opinii.
- Ważnym elementem programu przygotowującym młodzież do aktywnego udziału w procesie rewitalizacji jest budowanie postaw nastawionych na odpowiedzialność, kooperację

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Techniczna 2014-2020 i dbałość o dobro wspólne poprzez m.in. zwiększenie zakresu umiejętności społecznych, umiejętność współpracy w grupie, wspólną realizację większości zadań.

- Włączanie elementów wiedzy teoretycznej dotyczącej np. metod partycypacji, czy programu rewitalizacji powinno być połączone nierozdzielnie z aktywnymi metodami pracy wykorzystującymi niestandardowe narzędzia, np. w formie gry terenowej zaplanowanej np. w rewitalizowanej przestrzeni miasta.
- Udział w programie edukacyjnym powinien mieć dodatkowo wpływ na wzmocnienie poczucia własnej wartości uczestników oraz przygotowanie ich do adaptacji do zmian (elastyczność).
- Dzięki poznawaniu historii miasta oraz perspektyw jego rozwoju w kontekście planowanej rewitalizacji buduje się wśród młodzieży poczucie tożsamości lokalnej i pozytywnych związków z Dąbrową Górnica.
- Zdobyta wiedza i umiejętności ułatwi uczestnikom inicjowanie samodzielnych projektów społecznych w lokalnym środowisku, a także umiejętne i efektywne korzystanie z różnorodnych narzędzi partycypacji społecznej.
- Wiele zastosowanych elementów programu wskazuje uczestnikom, w jaki sposób stać się aktywnym mieszkańcem, jak aktywnie brać udział w procesach rewitalizacyjnych i jak włączyć do działania innych.